

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף צז

(בעמוד הקודם)

רבא אמר שהם נחלקו במקרה שהוא נתן לתוך השמרים שלוש כוסות מים וכעת יש כאן שלוש וחצי כוסות. הגמ' מקשה על כך:

קושיא: **וביותר מכדי מדתו מי פליגי**: וכי הם נחלקו במקרה שהוא מצא יותר ממה שנתן?

והא תנן: והרי למדנו במשנה במס' מעשרות - מי שנתן מים לתוך השמרים במידה מסויימת ואח"כ מצא שנשארה אותה כמות מים שנתן, הרי הוא פטור מלעשר את המים, לפי שיש כאן מים שיש בהם טעם יין, ומים פטורים ממעשרות. ורבי יהודה מחייב במעשר, שכיון שיש להם טעם ומראה של יין הרי זה יין החייב במעשר. ע"כ המשנה שם.

עד כאן לא פליגי: חכמים ורבי יהודה נחלקו רק כאשר הוא מצא שנשארה אותה כמות מים שנתן, אבל אם הוא מצא יותר ממידת המים שנתן (אפילו מעט יותר) גם לדעת חכמים חייב במעשר כיון שזה יין, ואם זה נחשב ליין הרי שברכתו 'הגפן' לדעת כולם, וא"כ קשה על רבא שאמר שהם נחלקו במקרה שהוא נתן לתוך השמרים שלוש כוסות מים ואח"כ מצא שלוש וחצי כוסות ולדעת חכמים ברכתם 'שהכל' כיון שהם מים.

תירוץ: **הוא הדין**: באמת הם נחלקו גם אם הוא מצא יותר ממה שנתן, ומה שהמשנה שם אמרה שהם נחלקו במקרה שהוא מצא באותה מידה שנתן זה כדי להודיע לנו את כוחו של רבי יהודה שאפילו אם לא נוסף כלום על מדת המים שנתן דינו כיון.

*

שמרים שיש בהן טעם יין מהו: מה דינם לגבי ברכת 'הגפן'.

אמר ליה: וכי אתה חושב שהם נחשבים ליין? הם רק מים שנכנס בהם טעם של יין וברכתם 'שהכל'.

*

ת"ר, שמרים של תרומה שנתן לתוכם מים, ויצאו המים באותה מידה שנתן, ושוב נתן פעם שניה ויצאו, ושוב נתן פעם שלישית ויצאו, הדין הוא שהמים הראשונים והשניים דינם כתרומה ואסור לזר (= למי שאינו כהן) לשתותם, אבל המים השלישיים מותרים אפילו אם יש בהם טעם יין. ולדעת רבי מאיר גם המים השלישיים אסורים אם יש בהם טעם יין.

ושל מעשר: ואם השמרים היו של מעשר שני, הדין הוא שהמים הראשונים דינם כמעשר שני ואסור לאוכלם מחוץ לירושלים (כדין מעשר שני הנאכל רק בתוך ירושלים), והמים השניים מותרים אף מחוץ לירושלים. ולדעת רבי מאיר גם המים השניים אסורים אם יש בהם טעם יין.

ושל הקדש: ואם השמרים היו של הקדש, המים השלישיים אסורים אבל המים שנתן בהם בפעם הרביעית מותרים. ולדעת רבי מאיר גם המים של הפעם הרביעית אסורים אם יש בהם טעם יין. ע"כ הברייתא.

קושיא: ורמיניה: והרי למדנו בברייתא אחרת - של הקדש לעולם אסור (= אפילו ברביעית ובחמישית וכו'), ושל מעשר לעולם מותר (= כנ"ל).

קשיא הקדש אהקדש, קשיא מעשר אמעשר: הברייתות סותרות זו את זו גם לגבי הקדש וגם לגבי מעשר.

תירוץ: הקדש אהקדש לא קשיא: הברייתא השניה עוסקת בקדושת הגוף, דהיינו בשמרים שבאו מיין שהוקדש לניסוך על גבי המזבח, שיין זה קדושתו חמורה והשמרים שלו אסורים בגלל מעט היין המעורב בהם, ולכן היא אמרה 'של הקדש לעולם אסור'. אבל הברייתא הראשונה עוסקת בקדושת דמים, דהיינו בשמרים שבאו מיין שאדם הקדישו לבדק הבית, שהדין הוא שמוכרים את היין ובמעות שמקבלים ממכירתו קונים את צרכי בדק הבית, שכיון שקדושתו לא חמורה כמו קדושת הגוף לכן לא החמירו לאסור את המים היוצאים מהשמרים שלו לעולם.

מעשר אמעשר נמי לא קשיא: הברייתא הראשונה עוסקת במקרה שידוע בוודאות שלא הפרישו מעשר שני מן היין, ולכן החמירו במים הראשונים. אבל הברייתא

השניה עוסקת בדמאי, דהיינו בין של עם הארץ שיש ספק האם הוא עישר אותו או לא, וכיון שרוב עמי הארץ מעשרים לכן הקילו בו חכמים ואמרו שהמים היוצאים מותרים תמיד.

*

כל אוכל יכול לקבל טומאה רק לאחר שנשפכו עליו אחד משבעה משקים, והם: יין, דבש, שמן, חלב, טל, דם, מים. דין זה נקרא 'הכשר טומאה'. שבעת המשקים הנ"ל מכשירים רק אם הם נפלו על האוכל ברצון הבעלים. ואם נגעה באוכל טומאה לפני שנפלו עליו אחד מהשבעה משקים הנ"ל, או שהם נפלו על האוכל ללא רצון הבעלים, אין האוכל נטמא.

יש הבדל בין יין למים: יין תמיד מכשיר, אבל מים מכשירים רק אם יש להם חשיבות, וכפי שיתבאר.

א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק: כשם שאמרו לגבי תרומה שהראשונים והשניים הם יין והשלישיים הם מים, ולגבי מעשר הראשונים יין והשניים מים, כך לענין הכשר טומאה הראשונים והשניים של תרומה הם יין והשלישיים הם מים, והראשונים של מעשר הם יין והשניים מים.

קושיא: הכשירן דמאי וכו': לענין מה הוא אמר שדינם כיון, והרי אין הבדל בין יין ומים לענין הכשר, שהרי גם יין וגם מים הם מכשירים את האוכל לקבל טומאה.

תירוץ: לא צריכא: רבי יוחנן דיבר במקרה שהוא נתן לתוך השמרים מי-גשמים שעדיין לא חשב עליהם להשתמש בהם, ואין הם נחשבים לאחד משבעת המשקים הנ"ל לפי שהוא לא החשיבם. אבל יין נחשב ל'משקה' גם ללא מחשבה, ולכן רק אם המים שיצאו מהשמרים נחשבים כיון הרי הם מכשיר לקבלת טומאה.

קושיא: וכיון דקא שקיל רומי להו למנא אחשבינהו: והרי כיון שהוא לקח את המי-גשמים הללו ונתן אותם לתוך השמרים בזה הוא החשיבם, וא"כ הם כן מכשירים כמו מים, ושוב חזרה הקושיא מה ההבדל בים מים ליין.

תירוץ: לא צריכא: מדובר שהמי-גשמים נפלו מעצמם לתוך השמרים, ולכן אמר רבי יוחנן שאם דינם כמים אינם מכשירים כיון שהבעלים בכלל לא חשב עליהם, אבל אם דינם כיון הרי הם מכשירים.

קושיא: וכיון דקא נגיד קמא קמא אחשבינהו: והרי כיון שהוא 'משך' את המים הראשונים והשניים מהשמרים, הוא גילה את דעתו בזה שהוא מעוניין שידרו הגשמים לתוך השמרים כשי שיקלטו את טעם היין, ובכך הוא החשיב אותם והם מכשירים, וא"כ חזרה הקושיא מה ההבדל בים מים ליין.

תירוץ: אמר רב פפא: מדובר שהפרה שתתה את המים הראשונים והשניים, והנידון כעת הוא רק על המים השלישיים של המי-גשמים, ועל זה אמר רבי יוחנן שדינם כמים ואינם מכשירים הואיל והאדם לא החשיבם מעולם, ורק המים השניים של תרומה והראשונים של מעשר מכשירים, לפי שכשם שהם נחשבים ליין לעניין איסורן (= תרומה ומעשר) כך הם נחשבים ליין לעניין הכשר טומאה.

*

אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב - אין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לינסך על גבי המזבח: לא עושים קידוש בשבת על יין שאינו ראוי לניסוך על המזבח. ואפילו שמברכים עליו הגפן.

שאלה: למעוטי מאי? איזה יין בא רב זוטרא למעט?

אילימא למעוטי יין מגתו: אם נאמר שמדובר על יין שנסחט מהענבים ולא התיישן במשך 40 יום, וזהו 'מיץ ענבים'.

דחיה: והא תאני ר' חייא יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר. וכיון דאם הביא כשר, אנן אפילו לכתחלה נמי: הברייתא אומרת שלא יביא לכתחילה מיץ ענבים לנסכים, כי כתוב "הסך נסך שְכָר לֵה" דהיינו יין שמשכר ולא מיץ ענבים. ובכל אופן בדיעבד אם הביא מיץ ענבים הוא כשר לניסוך כי זה לא מעכב. ואם בנסכים הוא כשר בדיעבד, בקידוש הוא כשר לכתחילה, כי קידוש אינו חמור כמו נסכים.

דאמא: ואמר רבא סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום: ובנוסף, גם אם תרצה לומר שקידוש חמור כמו נסכים שלכתחילה אין לקדש עליו, הרי רבא אמר שאפילו לכתחילה מותר לקדש עליו.

ואלא למעוטי מפיה ומשוליה: שלא יקח את היין מפי החבית ולא מהתחתית שלה. כי בפי החבית יש 'קמחים' ביין, ובתחתית יש שמרים.

דחיה: והא תני רבי חייא - מפיה ומשוליה לא יביא, ואם הביא כשר.

ואלא למעוטי יין כושי, בורק, היליסטון, של מרתף, של צמוקים: יין כושי = שחור. בורק = יין לבן ורע. היליסטון = מתוק וחלש מאד. של מרתף = יין שהיה במרתף ולא

בדקו אם הוא טוב. מכיון שיש במרתף חביות שהתחילו להחמיץ והם פסולות לנסכים, לכתחילה אין לקחת משם בלי לבדוק את היין, אבל בדיעבד היין כשר כי רוב החביות שבמרתף הם טובות ואנו תולים שהיין הזה הגיע מהרוב (רשב"א). **של צימוקים** - אשכולות ענבים יבשים שסחט אותם ועשה מהם יין (חידושי ר"י ליפשיץ).

דחייה: והא תניא - בכולן לא יביא, ואם הביא כשר.

ואלא למעוטי יין קוסס, מזוג, מגולה, ושל שמרים, ושריחו רע. דתניא בכולן לא יביא ואם הביא פסול: יין קוסס - יין שהתחיל להחמיץ שריחו חומץ וטעמו יין. **מזוג** - שעירבבו בו מים. **מגולה** - שמא שתה ממנו נחש והטיל בו ארס. **ושל שמרים** - מים שניתנו על גבי שמרים ועשה מהם יין. **ושריחו רע** - יין שיש לו ריח מסריח בגלל הכלי שהוא היה מאוחסן בו (אבל יש בו טעם יין וריח יין).

על היינות האלו נאמר בכרייתא שאפילו בדיעבד הם פסולים.

למעוטי מאי: איזה יין מתוכם בא למעט רב זוטרא, דהיינו לומר שהוא פסול לקידוש בגלל שהוא פסול לנסכים?

אי למעוטי קוסס - פלוגתא דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי היא: אם הוא בא למעט יין שהתחיל להחמיץ שריחו חומץ וטעמו יין, הרי נחלקו בזה רבי יוחנן ורבי"ל לעיל (בדף הקודם) האם הוא נחשב ליין או לחומץ. ואם כן אם רב זוטרא סובר כרבי יוחנן שהוא נחשב ליין, אם כן אין סיבה שהוא יהיה פסול לקידוש, שהרי אם הוא טוב לתרומה הוא ודאי טוב גם לקידוש. ואם הוא סובר כרבי"ל, היה עליו לומר שמכרכים על יין כזה 'שהכל' והיינו כבר מבינים לבד שהוא פסול לקידוש משום שהוא נחשב לחומץ.

אי למעוטי מזוג - עלויי עלייה! דאמר רבי יוסי כרבי חנינא מודים חכמים לרבי אליעזר בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים: ואם הוא ממעט יין מזוג במים, הרי אדרבא המזיגה גורמת להשביח את היין ובודאי שהוא כשר לקידוש. כי אמנם נחלקו חכמים ורבי אליעזר האם יין מזוג כשר לניסוך על המזבח או לא, אבל בכל אופן לכו"ע בכוס של קידוש צריך דוקא למזוג את היין במים, כי בלי למזוג אותו הוא לא ראוי לשתיה. (מדובר בינות של פעם שהיו חזקים מאד ולא היו ראויים לשתיה בלי מזיגת מים לתוכם).

אי למעוטי מגולה - סכנה היא: יין מגולה פשוט שהוא פסול לקידוש, כי אפילו בלי קידוש מסוכן לשתות אותו.

אי למעוטי של שמרים - היכי דמי? אי דרמא תלתא ואתא ארבעה, חמרא מעליא הוא. אי דרמא תלתא ואתא תלתא ופלגא, פלוגתא דרבנן ואחרים היא: אם מדובר שהוא שפך לתוך השמרים שלוש כוסות מים, ויצאה לו כמות של ארבע כוסות יין, זהו יין מעולה הכשר לקידוש. ואם מדובר שהוא שפך שלוש כוסות וקיבל את אותה הכמות, הרי זו מחלוקת חכמים ו'אחרים' האם יש למשקה הזה דין יין או לא, והלכה שאפילו 'הגפן' לא מברכים על המשקה הזה. ואם כן פשוט שהוא פסול לקידוש.

תירוץ: אלא למעוטי שריחו רע: שאפילו שהוא יין גמור ומברכים עליו 'הגפן', הוא פסול לקידוש. משום "הקריבהו נא לפחתך הירצף או הישא פניך", כלומר מכיון שהוא לא ראוי להגשה לפני שר חשוב (= פחה), הוא לא ראוי לניסוך על המזבח, וכמו כן אינו ראוי לקידוש.

תירוץ נוסף: ואיבעית אימא לעולם למעוטי מגולה ואע"ג דעברי' במסנת, כר' נחמיה, אפילו הכי "הקריבהו נא לפחתך הירצף או הישא פניך": רב זוטרא ממעט יין מגולה שלאחר מכן סינן אותו במסנת, וכרבי נחמיה שאמר שהארס של נחש צף ולכן יש תקנה ליין מגולה לסנן אותו ואז מותר לשתות אותו. ובכל אופן היין הזה פסול לנסכים וכן לקידוש.

בעא מיניה רב כהנא חמוה דרב משרשיא מרבא - חמר חוריין מהו?: האם 'יין בורק' (= יין לבן ורע) כשר לנסכים? רב כהנא לא שמע את הברייתא הנ"ל האומרת שיין בורק לכתחילה פסול ובדיעבד כשר.

אמר ליה "אל תרא יין כי יתאדם": הפסוק אומר שאל תסתכל על יין אדום לשתות אותו, כי הוא משכר יותר מידי. ואם כן יין אדום עדיף לנסכים מיין לבן, משום שכתוב בנסכים לשון 'שיכר'.

למדנו במשנתנו - קנקנים בשרון וכו'. הקונה מאה כדים ריקים מקבל מתוכם עשר כדים 'פיטסות'.

תאנא 'פיטסות' נאות ומגופרות: עשר הכדים הללו אינם שבורים אלא הם יפים כמו שאר כדים, כי משחו אותם בגופרית והיא סותמת קצת את השברים ועל ידי כך ניתן להשתמש בהם לזמן קצר. ומכיון שהם לא שבורים לגמרי, הקונה חייב להסכים לקבל את הכדים הללו מתוך המאה שקנה.